

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 3 Mars 1903, kl. 3 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring af § 24 riksdagsordningen m. m.*

Vid val af riksdagsmän eller af elektorerna för utseende af riksdagsmän åligger det, jämlikt § 24 riksdagsordningen, den röstande att, om hans röstsedel skall kunna godkännas, personligen aflämna densamma. I andamål att bereda valberättigad, som af en eller annan orsak är förhindrad att vid valtillfälle komma personligen tillstädes, möjlighet att andock utöfva sin rösträtt, har herr *Carl J. Ödman* i en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 28, hemställt, att Riksdagen ville till godkännande i grundlagsenlig ordning antaga

dels följande förslag till ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 24.

De röstberättigade, som vistas inom riket, men på grund af sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall icke kunna personligen inställa

sig vid valtillfälle, äga att skriftligen sända sina röster till valförrättaren, innan valet hållits.

Samma rätt äga de röstberättigade, som af resa eller vistande utomlands äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse.

För utöfvande af rösträtt, när därtill berättigad icke personligen finner sig vid valförrättningen, skola iakttagas de föreskrifter, som äro i särskild lag gifna;

dels ock ett vid motionen fogadt »förslag till lag angående hvad iakttagas skall, när röstberättigad, hindrad att personligen inställa sig vid riksdagsmannaval, ändock vill sin rösträtt utöfva», af följande lydelse:

§ 1. Röstberättigad, som på grund af förfall, hvarom i § 24 riksdagsordningen omförmäles, är förhindrad iakttaga personlig inställelse vid riksdagsmannaval, äger att med iakttagande af i denna lag gifna föreskrifter insända sin röstsedel till valförrättaren.

§ 2. Om den röstberättigade, som vill begagna sig af den honom enligt föregående paragraf medgifna rätt, vistas inom riket, skall han inlägga sin röstsedel i ett särskildt kuvert, som därefter slutes och inlägges i ett annat kuvert, som därjämte skall innehålla ett handbref, hvori den röstande upplyser om anledningen till hans personliga uteblifvande. Sistnämnda kuvert skall därefter tillslutas, adresseras och öfversändas till vederbörande valförrättare.

Röstsedeln skall vara af hvitt papper, omärkt och icke underskrifven.

Innan omröstningen afslutats och öppnandet af valsedlarna börjats, skall frånvarande röstandes förfallsanmälan af valförrättaren uppläsas, och om det uppgifna förhindret af de närvarande valmännen godkännes, öppnas det kuvert, som innehåller röstsedeln, och nedlägges densamma oläst i valurnan.

Godkännes däremot icke det uppgifna förhindret, förvaras röstsedeln i dess kuvert, som i sådan händelse icke öppnas.

§ 3. Om den röstberättigade, som vill begagna sig af den i § 1 här ofvan honom medgifna rätt, vistas utom riket eller ämnar begifva sig utomlands, äger han att skriftligen insända sin röstsedel till valförrättaren, antingen före afresan från riket, eller från utrikes ort, därest han på den tid valet sker icke har varit frånvarande från riket längre tid än 36 månader.

§ 4. Röstberättigad, hvarom i § 3 omförmäles, skall hos mantals-skrifvaren i den kommun, han tillhör, förskaffa sig mantalspass enligt nedanstående formulär.

§ 5. Röstsedel, afgifven af i § 3 omförmäld röstberättigad, skall för att vara gällande

a) vara af hvitt papper och utan underskrift eller vidhäftadt eller åsatt märke,

b) icke vara afgifven tidigare än tre månader före valförrättningen. Befinnes sådan sedel lyda på flera, än som vid valtillfället böra väljas, skall det eller de på sedeln sist skrifna namn anses såsom oskrifna.

§ 6. Röstsedel enligt § 5 skall af den röstberättigade personligen samt i enrum osedd af andra inläggas i ett särskildt kuvert, som likaledes af honom själf tillslutes.

Kuvertet med ineliggande röstsedel skall därefter tillika med ett dateradt och af den röstberättigade undertecknad handbref (missiv) inläggas i kuvert, som skall adresseras till valförrättaren för den kommun, som den röstberättigade tillhör.

Om i något kuvert finnas flera röstsedlar, skola, om de sins emellan äro skiljaktiga, samtliga kasseras och, om de alla äro lika lydande, endast en af dem godkännas.

§ 7. Det i § 6 omförmälda handbref skall

a) meddela upplysning om anledningen till den röstberättigades frånvaro från riket,

b) innehålla förklaring på tro och heder från den röstberättigade, att röstsedeln af honom personligen, frivilligt samt i enrum och osedd af andra inlagts i det kuvert, hvori den öfversändes,

c) vara försedt med påtecknad vittnesintyg, att underskriften är egenhändig samt afgifven på tid och ställe, som handbrevet angifver,

d) vara försedt med påtecknad vittnesintyg, att det i § 4 omförmälda dokument (mantalspasset) blifvit för vittnena företedt och att den, som undertecknat handbrevet (missivet) och begärt det under här nästföregående mom. c) föreskrifna vittnesintyg, är densamme, som i mantalspasset angifves.

§ 8. Vid beräkning af den i § 3 bestämda tidsfrist medräknas den dag, då afresa ägde rum eller röstsedel utfärdades, hvaremot den dag, då valförrättningen hålles, icke inberäknas.

Afresan från riket anses, om den röstberättigade icke tillhör besättning på svenskt fartyg, hafva skett senast den dag, då mantalspasset utfärdats, men, om han tillhör besättning på svenskt fartyg, den dag, då sista påmönstringen eller utklareringen i Sverige ägde rum för resa till utlandet.

Röstsedeln anses utfärdad den dag, då det åtföljande handbrevet undertecknas.

§ 9. Vid utfärdande af röstsedel före afresan från riket skall den röstberättigade personligen förevisa sitt mantalspass för notarius publicus eller, om han tillhör besättning på svenskt fartyg, för vederbörande sjömanshusombudsman och i dennes närvaro

a) underteckna handbrevet, som därefter af notarius publicus eller sjömanshusombudsmannen erhåller de i § 7 mom. c) och d) påbjudna vittnesattester,

b) inlägga handbrevet och kuvertet med ineliggande röstsedeln uti ett annat kuvert, som han därefter tillsluter och adresserar till valförrättaren. Skrifvelsen till valförrättaren skall af notarius publicus eller sjömanshusombudsmannen under rekommendation genast öfversändas till valförrättaren med upplysning om, när och hvar handbrevet blifvit af den röstberättigade undertecknad.

§ 10. Afgifvande af röst från utländsk ort skall, om den röstberättigade icke tillhör besättning på svenskt fartyg, ske på svenskt konsulatkontor, hvarest det, som i § 9 mom. a) och b) föreskrifves, skall utföras i närvaro af den svenske konsuln, som meddelar de i § 7 mom. c) och d) påbjudna vittnesintyg med tillfogande af upplysning, huruvida den röstande tillhör besättning på svenskt fartyg eller ej.

Handbrevet med ineliggande röstsedeln skall af konsuln genast i frankeradt och rekommenderadt skick öfversändas till valförrättaren med upplysning om, när och hvar handbrevet blifvit af den röstande undertecknad.

I stället för svenskt konsulat kan anlitas en notarius publicus på vederbörande utländska plats.

§ 11. Om däremot den röstberättigade tillhör besättning på svenskt fartyg, sker afgifvande af röst från utländsk ort på följande sätt:

Den röstberättigade förevisar sitt mantalspass för fartygets befälhafvare, hvarefter det åligger denne att sammankalla besättningen för utseende inom sig af två män.

Valet, som sker med slutna sedlar, förrättas af befälhafvaren, och införes anteckning därom i den i sjölagen föreskrifna skeppsdagbok.

Befälhafvaren och de valde männen skola

a) meddela upplysning om gällande föreskrifter angående röstsedelns utseende och handbrevets affattning samt tillvägagåendet vid röstsedelns insändande,

b) därefter lämna den röstberättigade tillfälle att ombord i enrum och osedd af andra inlägga sin röstsedel i därför påbjudna, särskilda kuvert, hvarom anteckning skall göras i skeppsdagboken,

c) därefter tillse, att föreskrifterna i § 9 mom. a) och b) efterkommas, och på handbrevet meddela de i § 7 mom. c) och d) påbjudna vittnesintyg, tillika med upplysning om, när och hvar den röstande senast påmönstrades eller utklarades i Sverige på resa till utlandet.

I skeppsdagboken införes, för hvilka röstberättigade vittnesattester utfärdats, äfvensom upplysning om hvilken valkrets de tillhöra.

d) efter förrättningens afslutande uppläsa hvad som härom blifvit i skeppsdagboken infördt samt framställa förfrågan, om någon af besättningen har något att anmärka mot hvad som passerat eller i dagboken antecknats, i hvilket sistnämnda fall de framställda anmärkningarna äfven skola införas i dagboken, som därefter undertecknas af befälhafvaren och de två af besättningen valde män.

Det åligger fartygsbefälhafvaren att genast insända de färdiga skrivelserna i frankeradt och rekommenderadt skick till vederbörande valförrättare jämte upplysning om, när och hvar handbrevet af den röstande undertecknats, samt att i dagboken attestera, att så skett.

Om besättningens antal under fartygets vistelse i hamn understiger 4 man, afgifves röst på det i § 10 föreskrifna sätt.

§ 12. Det åligger svenska konsuler och svenska fartygsbefälhafvare att ofördröjligen telegrafiskt underrätta justitiedepartementet, så snart det kommit till deras kännedom, att någon, som erhållit vittnesattest i enlighet med §§ 9, 10, 11, under loppet af de närmast därpå följande tre månaderna afledit.

§ 13. Till besättningen räknas, förutom befälhafvaren och manskapet, jämväl en hvar, som har fast anställning ombord, äfven om han icke är påmönstrad.

§ 14. Handbref, innehållande röstsedlar, skola, i den mån de inkomma, af vederbörande valförrättare införas i förteckning, hvartill formulär af Konungen fastställes.

I den ordning dessa förfallsanmälningar inkommit skola desamma efter nämnda förteckning vid valtillfället föredragas på sätt tredje och fjärde styckena af § 2 föreskrifver.

§ 15. Röstsedel, insänd på grund af denna lag, fritager icke den röstberättigade från skyldighet att iakttaga personlig inställelse vid val-

förrättningen, därest hans förfall upphört så tidigt, att han kan hinna där infinna sig.

Röstsedel, som afgifvits utan berättigande i denna lag, blifver icke giltig därigenom, att den röstberättigade före valet återkommit till riket.

§ 16. Blanketter till de i § 4 föreskrifna mantalspass bekostas af staten, som äfven återgäldar post- och telegrafporto enligt §§ 9, 10, 11 och 12.

För utfärdande af mantalspass, påskrifter och attester enligt denna lag skall ingen betalning erläggas till svenska tjänstemän eller andra svenska undersåtar.

§ 17. Det åligger befälhafvare på svenskt fartyg att hafva denna lag anslagen ombord i besättningsrummet.

§ 18. Om någon uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet åsidosätter här gifna föreskrifter för utförandet af någon i denna lag omförmäld förrättning eller underlåter att fullgöra någon honom åliggande skyldighet, skall han böta från 40 till 800 kronor till hemortens fattigkassa samt ersätta de genom hans förseelse vållade utgifter.

Vid bötesbeloppets bestämmande skall såsom en försvårande omständighet anses, om på grund af förseelsen någon röstberättigad icke fått afgifva sin röst, valförrättning upphäfts eller förseelsen upprepats.

Om någon för tredje gången underlåter utföra hvad honom på ämbetets eller befattningens vägnar efter denna lag åligger, skall han böta från 1,200 till 3,000 kronor, eller, där omständigheterna därtill föranleda, mista innehafvande ämbete eller befattning.

§ 19. Denna lag träder i kraft den

Motionären har därjämte framlagt förslag till formulär för s. k. mantalspass, hvarom i lagförslaget närmare förmåles.

Till styrkande af behovet utaf de föreslagna lagstiftningsåtgärderna har motionären anfört följande.

Hvilken uppfattning man än hyste om lämpligheten af den politiska rösträttens utvidgning eller gränsen därför, torde hvarje förslag i den ena eller den andra riktningen likväl böra mötas i den åsikt, att den svenske medborgare, som fullgjort föreskrifna villkoren för åtnjutande af politisk rösträtt, icke borde af olämpliga stadganden i grundlagen hindras att denna sin rösträtt utöfva. Så hade emellertid hittills varit förhållandet med en talrik klass svenska medborgare, nämligen *sjömännen*, hvilka, under utöfvande af sitt yrke, vanligen befunne sig utomlands eller på inländska

platser, så långt aflägsna från deras hemorter, att de icke utan stor och gent emot befraktare och redare oförsvarlig tidsförlust i förening med kännbar kostnad kunde infinna sig vid en valförrättning, hvarför i de flesta fall icke ens tiden vore dem närmare bekant. I samma ofördelaktiga ställning i berörda hänseende befunne sig äfven våra storsjöfiskare, hvilka i veckotal tillbragte sin tid på hafvet. Alldenstund riksdagsordningens § 24 med dess nuvarande lydelse stadgade, att rösträtt icke finge utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställde, skulle sjömännen sålunda, om ingen ändring af detta stadgande skedde, fortfarande liksom hittills sakna den medborgarrätt, hvarpå från andra samhällsklassers sida så kraftiga yrkanden under flera år framkommit. Ju mera afseende dessa yrkanden vunne, desto hårdare måste sjömännen känna sig tillbakasatta. I samma ställning som sjömännen hade i här omförmälda hänseende befunnit sig äfven andra, om än icke så talrika, representanter från andra medborgareklasser, hvilka af en eller annan anledning varit förhindrade iakttaga personlig inställelse vid riksdagsmannaval, men genom utsträckningen af de värnpliktiges öfningstid tillkomme ytterligare ett stort antal röstberättigade, tillhörande svenska armén och flottan, hvilka af sina militära plikter nödgades under nu gällande grundlagsstadgande afstå från utöfvande af den medborgarrätt, hvaraf de eljest vore i besittning. Detsamma kunde sägas om personer, anställda vid järnvägar, post- och telegrafverken m. fl. Då nu påpekade missförhållande icke kunde stå väl tillsammans med den grundtanke, som borde bilda underlaget för hvarje rättvist afvägande af medborgerliga rättigheter och plikter, hade motionären funnit sig uppfordrad att föreslå en ändring af berörda § 24 riksdagsordningen i ändamål att såvidt möjligt förekomma, att ingen röstberättigad måtte genom obilligt lagstadgande hindras från utöfvande af sin rösträtt eller med andra ord från fullgörande af sin medborgerliga plikt. Den föreslagna förändringen innebure icke någon nyhet, eftersom de bestämmelser, hvilka motionären tagit till mönster, vore gällande i Norge för inrikes vistande ända från 1884 och för utrikes vistande sedan införandet af lagen af den 5 juni 1897; och tillämpades enahanda princip i Nordamerikas förenta stater och Schweiz, liksom förslag om liknande rätts införande varit å bane i brittiska parlamentet.

Därjämte har motionären anhållit, att konstitutionsutskottet behagade vid de af honom framlagda förslagens pröfning vidtaga den ändring i formuleringen, som möjligen kunde finnas lämplig.

Utskottet vill till en början anmärka, att ofvan intagna, af motionären förordade lagförslag icke är af grundlags natur och således icke är underkastadt utskottets omedelbara pröfning.

Vid 1902 års riksdag väcktes af motionären och herr W. T. Lundgren en motion af enahanda innehåll som den nu förevarande. Motionen blef då af utskottet afstyrkt och af Riksdagens båda kamrar afslagen.

Konstitutionsutskottet vid innevarande års riksdag har icke funnit anledning att frångå den uppfattning i föreliggande fråga, som utskottet vid nästföregående års riksdag uttalat och som Riksdagen genom sitt då fattade beslut i frågan visat sig godkänna. Enligt utskottets åsikt har nämligen den i § 24 riksdagsordningen stadgade grundsats, att rösträtt vid val af riksdagsmän eller af elektoror för utseende af riksdagsmän ej må utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle inställer sig personligen, synnerligen goda skäl för sig och är af stor vikt för en tillfredsställande anordning af nämnda val. Också är denna grundsats antagen inom de allra flesta utländska staters valordningar. Det enda egentliga undantaget härifrån bildas af den norska lagstiftningen i ämnet, hvilken tjänat motionären såsom förebild vid affattandet af hans motion; visserligen innehålla äfven schweiziska och nordamerikanska vallagar vissa modifikationer af förevarande princip, men dessa äro af jämförelsevis ringa betydelse.

Ifrågavarande grundsats innebär, dels att den valberättigades rösträtt icke får genom annan utöfvas och dels, att den måste göras gällande genom personlig inställelse. Liksom det för tryggandet af de väljandes frihet och själfständighet vid valrättens utöfvande är af vikt, att deras röster ej få genom ombud afgifvas, är ock enligt utskottets förmenande grundlagens fordran på de valberättigades personliga närvaro vid valtillfället ägnad att väcka och stärka desses känsla af, att de såsom väljare utföra ett offentligt värf och i denna sin egenskap hafva att fylla en medborgerlig förpliktelse samt bör för dem innebära en särskild maning att göra sig väl förtrogna med de förhållanden, som äro att i afseende å valet taga i öfvervägande. En valberättigad, som från annan ort insänder sin röstsedel, torde i de flesta fall sakna den kännedom om valsituationen och öfriga därmed sammanhängande omständigheter, hvilken för honom möjliggör ett rätt utöfvande af valrätten.

Utskottet, som sålunda anser stadgandet i § 24 riksdagsordningen principiellt riktigt, finner sig böra såsom sin mening uttala, att ett medgifvande af så vidtgående undantag från nämnda stadgande, som innebäras

i motionärens förslag, eller att en hvar röstberättigad, som på grund af sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall eller ock af resa eller vistande utomlands är förhindrad att vid valtillfälle inställa sig personligen, skulle äga insända sin röst till valförrättaren, komme att leda till en väsentlig rubbning af den angifna principen samt därjämte helt och hållet förrycka det sätt, hvarpå utöfvandet af den politiska rösträtten nu sker. Därtill kommer, att då pröfningen, om anmälda förfall böra anses giltiga eller ej och huruvida formerna för röstsedelns skriftliga insändande äro behörigen iakttagna, måste anförtros åt ett stort antal olika valförrättare, hvilkas uppfattning i nämnda afseenden helt naturligt kunde komma att i väsentlig mån växla, antagandet af det utaf motionären framställda förslaget skulle förorsaka betydande svårigheter och betänklig oreda vid valen samt leda till ett ökad antal valklagomål.

Utskottet vill däremot icke förneka, att det ur billighetens synpunkt kunde synas önskvärdt, om åt vissa klasser af valberättigade, hvilka genom sitt yrke eller sin tjänst i regel äro förhindrade att iakttaga personlig inställelse vid ifrågavarande val, kunde beredas tillfälle att det oaktadt afgifva sin röst medelst skriftligt insändande af sin valsedel till valets förrättare. Såsom sådana klasser nämner motionären sjömän, i tjänst varande militärer och vid kommunikationsanstalter anställd personal. Men oafsedt den redan anförda principiella betänkligheten mot hvarje medgifvande af undantag från ofvanberörda grundsats, böra härvid äfven andra omständigheter tagas i betraktande. Utskottet vill i detta afseende framhålla svårigheten att kunna på ett tillfredsställande sätt bestämma och begränsa de klasser af valberättigade, åt hvilka rätten att skriftligen insända sin röstsedel borde tillerkännas. Dessutom skulle, därest undantag från föreskriften om personlig inställelse vid valtillfälle medgäfvos någon eller några bestämda klasser af valberättigade, ett sådant medgifvande helt visst hafva till följd, att äfven andra grupper af väljare, som kunde anses äga liknande betingelser för erhållande af nämnda undantagsförmån, skulle göra anspråk på och få sig tillerkänd densamma, och rättigheten att skriftligen insända valsedel skulle därigenom småningom komma att utsträckas till alla sådana väljare, som för sin utevaro vid valtillfället kunde uppgifva giltigt förfall. Och därmed skulle den enligt utskottets mening riktiga grundsatsen om personlig inställelse vid ifrågavarande val i betänklig grad blifva rubbad.

Men äfven under förutsättning, att det ifrågasatta medgifvandet att skriftligen insända valsedel till valets förrättare kunde inskränkas till vissa bestämdt angifna grupper af valberättigade och i första rummet till de

af motionären angifna tre klasser, håller utskottet före, att medgifvandet af ett sådant undantag för dessa klasser icke kan anses praktiskt lämpligt eller af verkligt behof påkalladt.

Hvad då först sjömännen beträffar, torde deras klass hos oss icke vara så talrik, åtminstone i jämförelse med den öfriga befolkningen, att för denna klass ett undantag från en grundsats af sådan vikt som den ifrågavarande kan anses nödigt eller lämpligt. Härvid är ock att märka, att sjömännen, särskildt om de tillbragt någon längre tid i utrikes sjöfart, lätt nog förlora den kännedom om den politiska ställningen inom deras valkretsar och om riksdagsmannakandidaternas lämplighet för deras kall såsom riksdagsmän, hvilken bör hos de väljande förefinnas. Öfver hufvud torde ej heller något större politiskt intresse kunna förutsättas hos de sjö- män, som under längre tid vistats borta från sitt land och sin hemort.

Hvad åter i tjänst varande militärer samt personal, anställd vid kommunikationsanstalter, angår, torde endast mera undantagsvis svårighet för dem förekomma att genom personlig inställelse utöfva sin rösträtt. Utskottet håller för öfrigt före, att frågan om beredande af tillfälle för dessa grupper af valberättigade att utan hinder af tjänsten utöfva politisk rösträtt kan, om och när denna fråga kräfver sin lösning, ordnas på sådant sätt, att grundsatsen om personligt aflämnande af röstsedel icke varder rubbad.

Slutligen vill utskottet påpeka, att såväl den af motionären föreslagna lydelsen af § 24 riksdagsordningen som ock de bestämmelser, hvilka innehållas i det af honom afgifna lagförslag rörande formerna för skriftligt insändande af valsedel, äfven till fullo visa, hvilka stora svårigheter äro förbundna med införlifvande i ett utveckladt valsystem som vårt af en för detsamma främmande anordning af den art, som af motionären åsyftas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att herr Ödmans motion icke må föranleda någon
Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 februari 1903.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservationer:

af herrar *Elowson, af Callerholm, Darin, Nydal, Carlson, Ernst, Bergström, David* och *Wavrinsky* i Stockholm, hvilka ansett, att utskottets utlåtande bort hafva följande lydelse:

»Utskottet, som icke kunnat tillstyrka antagande af herr Ödmans inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 28, har dock ej kunnat undgå att finna den däri å bane bragta frågan synnerligen beaktansvärd.

Visserligen är det af vikt, att den i § 24 riksdagsordningen stadgade grundsats, att vid elektors- och riksdagsmannaval rösträtt ej må utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfället personligen sig inställer, såsom allmän hufvudregel upprätthålles. Men det måste medgifvas, att i följd af denna bestämmelses formulering hinder för rösträttens utöfvande kunna uppstå af sådan art, att lagstiftaren bör finna angeläget att undanröja desamma.

Det torde nämligen icke bestridas, att på vissa orter i vårt land hela grupper af valberättigade medborgare, t. ex. sjömän och storsjöfiskare, på grund af sitt yrke kunna så godt som fullständigt blifva uteslutna från möjligheten att deltaga i ett till viss dag utsatt riksdagsmannaval, liksom ock att inom vissa verksamhetsområden, t. ex. bland järnvägstjänstemän eller militärer i aktiv tjänst, ett stort antal valmän utöfver hela landet måste på grund af sin verksamhet i regeln se sig utslutne från möjligheten att personligen inställa sig vid valtillfället. Dessa medborgare äga otvifvelaktigt rättmätiga anspråk på, att möjlighet beredes dem att göra bruk af den rätt, hvaraf de enligt grundlagen äro i besittning. Billighet och rättvisa fordra fördenskull enligt utskottets mening, att det göres till föremål för ompröfning, huruvida icke, med bibehållande af den i § 24 riksdagsordningen uppställda hufvudregeln med afseende å rösträttens utöfvande, undantag därifrån i vissa fall skulle kunna medgifvas. Detta borde likväl endast ske under den bestämda förutsättning, att i dessa undantagsfall, lika väl som vid den såsom regel föreskrifna personliga inställelsen, betryggande garantier kunna vinnas för att valmannen själf utöfvar sin rösträtt.

Då emellertid för ett allsidigt bedömande af dessa frågor åtskilliga ej så lätt öfverskådliga omständigheter behöfva tagas i betraktande, och då vidare ett eventuellt grundlagsstadgande i nu antydd riktning torde behöfva fullständigas medelst en särskild lag angående den ordning, i hvilken vid hinder för personlig inställelse rösträtt ändock kunde få

utöfvas, har utskottet på sakens nuvarande ståndpunkt endast ansett sig böra föreslå en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet, med anhållan om utredning af, *i hvad mån* och *under hvilka villkor* undantag må, vid förfall för valberättigad, kunna göras från den i § 24 riksdagsordningen gifna bestämmelsen, att rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, samt att för Riksdagen måtte framläggas de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Med afseende å den ifrågasatta utredningen finner utskottet önskvärdt, att därvid särskildt tages under öfvervägande, huruvida, under hvilka förhållanden och i hvilken utsträckning *dels* sjömän och fiskare, *dels* den vid våra kommunikationer anställda personal, *dels* och valberättigade, som befinna sig i militär tjänstgöring, må, utan uppgifvande af den allmänna regel, som innehålles i § 24 riksdagsordningen, kunna sättas i tillfälle att på särskildt sätt utöfva sin rösträtt.

Hvad beträffar sättet för röstgifningen i de undantagsfall, hvarom nu är tal, anser utskottet det kunna sättas i fråga, huruvida ett direkt insändande af valsedlarna, jämte åtföljande intyg, till vederbörande valförrättare eller valsedlarnes aflämnande hos någon offentlig myndighet, hvilken i sin ordning har att öfversända dem till vederbörande valförrättare, är att föredraga. Att härvid kontrollen öfver valsedlarnes aflämnande af behörig person och under full frihet från obehörigt tryck bör blifva så noggrann som möjligt, äfvensom att anledningar till valtrassel böra undvikas, är ett själfallet och oeftergifligt önskningsmål.

Utan att närmare ingå på frågan om, i hvad mån här omhandlade förhållanden lämpligen kunna och böra ordnas genom särskild, af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag, vill utskottet till sist framhålla viktigen af att en dylik lagstiftning, om den kommer till stånd, endast må innehålla rena ordningsföreskrifter med afseende å tillämpningen af de i riksdagsordningen gifna bestämmelserna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet med anledning af herr Ödmans motion hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning af, i hvad mån och under hvilka villkor undantag må, vid förfall för valberättigad, kunna göras från den i § 24 riksdagsordningen gifna bestämmelsen, att

rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.»

af herr *Johnsson*, som yttrat:

»Enligt min åsikt hade utskottet bort undersöka, huruvida, med bibehållande af den i § 24 riksdagsordningen stadgade grundsats, att vid elektors- och riksdagsmannaval rösträtt ej må utöfvas af annan röstberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, sådana bestämmelser om utsträckning af den tid, under hvilken röstsedlar få aflämnas, kunde i vår valordning införas, att tillfälle bereddes största möjliga antal valmän att begagna sin valrätt.»

Herrar *Moberg*, friherre *Alströmer*, *Berg*, *Gustaf Axel*, och *Trygger* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Herr *Jansson* i Djursätra har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han icke deltagit i ärendets afgörande.
